

היהודי, היה למציל מולדתו ואבד בגלל יהדותו. גם כאן אותה הטרנדית של העומד-בחקן, של השונה-מאתרים. אולם דוקא בדרמה יהודית זאת – אם גם היהודית שבה הוא יותר קָשָׁל מאשר תוכן – מתבטא אפיו המיוחד של אונגר במדה ועומה. בגלל האקטואליות והטכניקה התיאטרלית המיצלחה שבה, זכתה הדרמה הזאת להצלחה גדולה. המחזה השני שלו בשם „סְפִת־הַגֶּן” תוצג עכשיו בברלין הצגת בכורה. לא זכה המשורר לראות בעיניו את ההצגה הזאת. אישיות רבת-כח – שידעה את מציאות העולם הזה והעידה עליה מתוך מלחמה קשה ומתוך אחריות שהטילה עליה הידיעה הזאת – ועולם שלם שלא בא עוד לידי התגלמות נלקחו מאתנו עם מותו המוקדם של אונגר.

לודביג יֶנֶר

אונגר היה ציוני, ולא כרוגמת רבים מאנשי-הרות שביהודיה-מערב ש„נעשו” לציונים. ככל תכונותיו כך היתה גם הציוניות תוצאה ישרה מתוך עצם טבעו.

מי שרוצה לבקש את הרוח היהודי ביצירותיו ימצאנה לרוב בנושאים שלו ובתפישתו. מי שהכירו פנים-אל-פנים יודע, שרחוק היה, ביצירותיו האפיות לפחות, מכל טנדרציה שבהכרה. וממין זה הם הרומנים והטובלות שלו „נערים ורוצחים”, „בעלי-המומים”, „נסיעתו של קולֶפֶרט” ו„המחלקה” – אשר העלו את אונגר למדרגת גיבור.

בזמן האחרון נטה אונגר לצורה הדרמטית. כיבוד לדרמה הראשונה שלו „הגנרל האדום” משמש קונפליקט יהודי. בדרמה זו מתואר גורלו של גנרל בולשביסקי, שהוציא את עצמו מכלל העם

בְּקֶרֶת סְפָרִים

דְּבָרֵי יָמֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל שְׁמַחוּנִי

ד"ר י. נ. שמחוני. דברי ימי ישראל. ספר עזר למורים, למתלמידים ולתלמידי המחלקות העליונות של בתי-ספר תיכוניים. חלק שני (מעובד המחבר). הוצאת „דביר”. תל-אביב תרפ"ט.

דרכי החבור ההיסטורי הן בעיקר שתיים: דרך הספור ודרך המחקר. מענף הספור ההיסטורי מסתעפת גם ההרצאה, זו הקולטת את מסקנות המחקר וחוזרת ונותנת אותן בצורה של ספור הדברים והמעשים לפי סדר היותם, כדרך גדילתם. יש היסטוריונים הנוטים על-פי טבעם לסדר זה של ההיסטוריה, שהוא הסדר הטבעי שלה, הראשון. הבקי ההיסטורי, בעל הזכרון, הקולט בזכרונו את המעשים והעובדות ההיסטוריים הרבים, יש בו קרבה ידועה אל המספר ההיסטורי הקדמון, זה שכאיש האפוס היה שש תמיד לקראת המון מעשים וענינים וכמהו אף הוא היה נוטה לספר על-דבר מדות מיוחדות, דרכי חיים מיוחדים, היה נוטה בכלל אל המיוחד והנפלא, אל המקרה או המאורע.

שמחוני היה בקי היסטורי כזה. הוא היה איש המחקרים, ויותר מזה היה איש הידיעות. ולכן נטה שמחוני על-פי טבעו הרבה אל המסקנות המדעיות, אל התוצאות של החקירה. הוא כאילו נטה על-פי טבעו אל ההרצאה ההיסטורית.

ספרו של שמחוני „דברי ימי ישראל”, שהחלק השני ממנו יצא עכשיו, הוא ספר של הרצאה היסטורית כזו על-פי תכניתו וגם על-פי טבעו הפנימי. מתגלה כאן טבעו הפנימי של המרצה ההיסטורי, ההולך ונמשך אחרי המעשים, המאורעות והמקרים של ההיסטוריה. ההיסטוריון חי כאן את שפע החיים ההיסטוריים, את שפעת המעשים והפעולות, שהוא דורש אחריהם, יען כי הוא נוטה אחריהם.

טבעי הדבר למרצה ההיסטורי, שנטה הרבה אחרי הדרמטיות של ההיסטוריה, ולכן גם לא קבע שמחוני את פרקי-ההיסטוריה שלו לפי מדת העת, כפי-אם בעיקר לפי המעשים והפעולות של אישים כבירים, יחידים, או של קבוצים פועלים, כמו שהוא מעיר בהקדמת הספר. בדרך זו הכניס רוח חיים ללמוד ההיסטוריה, מה שחשוב ביותר בספר-למוד.

הרבה מקום הקדיש שמחוני לחיים המדיניים וליתר צדדי החיים של ההיסטוריה. בנגוד לרוב ספרי ההיסטוריה שלנו, אין תולדות התרבות – תולדות הדת, הספרות, המחקר וכו' – תופסות בספרו את המקום הראשון. הן תופסות כאן רק מקום זה שהן תופסות בהיסטוריה, ולפעמים אף נדמה לנו כאילו צר להן פה המקום. בחלק הראשון גוהר בודאי ההיסטוריון לדון הרבה בפני תלמידים על ההיסטוריה הקדומה של הדת, כמו על תולדות הספרות הקדומה, הראשונה, אבל גם בחלק השני אין הוא

מרחיב הרבה את הדבור על המשנה והגמרא, על אבותיהן בספרות ובחיים, על תולדותיהן ותולדות תולדותיהן. הוא מצמצם הרבה את החיים הספרותיים בתוך מסגרת החיים ההיסטוריים, ואת המסגרת הזאת הרחיב שמחוני הרבה לעומת זו שבספרי היסטוריה אחרים משלנו. עזרו לו בזה מציאות היסטוריות רבות של עשרות השנים האחרונות וחקירות היסטוריות רבות, ועוד יותר מזה עזרה לו הבקאות הטבעיות שלו, זכרון המעשים והדברים הרבים שעברו לפני עיני רוחו.

במאמרו ובמחקריו סבלו דברי שמחוני תמיד מן האריכות. הבנין של דבריו היה תמיד משורבב, נמשך הרבה באורך וברוחב. כאן, בספרו זה, הצליח שמחוני לבנות גם בנין נאה. המסגרות הרבות של התקופות והענינים, שעשה לו, הן שסגרו על החומר של הבנין ולא נתנו אותו לעבור את גבולו. כל גבולים מלאכותיים, חיצוניים, רעיוניים, לא הציב לו שמחוני. גם בגדון זה יש בשמחוני מן ההיסטוריון האמתי, שהחיים ההיסטוריים הם לו עיקר, שפעת החיים האלה, ולא איוו הפשטה או נוסחה ידועה של חיים. לוא היה שמחוני בעל חוש סגנוני יותר, לוא היה גם אמן הסגנון הספרי-היסטורי כמו שהיה איש ההרצאה ההיסטורית, כי עתה היה ספרו דבר נאה כולו, שלם במדת השלמות של הספרים ההיסטוריים המשובחים ביותר. אולם גם כמו שהוא עתה, בסגנונו הפשוט, היום-יומי, המתרומם לפעמים עד לידי פתיטיות והיורד לפעמים עד כדי רשלנות, ספר זה הוא משובח בין ספרי ההיסטוריה שלנו.

פ. ל.

דְּבָרֵי יִפְּעוּלוֹת

דברי פועלות. מאסף. הוצאת מועצת הפועלות. תל-אביב, תר"ץ.

הדברים ברובם אינטימיים מאד, מגלים רחשי-לבן של הפועלות בארץ וכל סתרי לבן. וצדקה העורכת בהקדמתה, „שהספר הוא פרי נסיון אישי”. הייתי אומר, שהוא למעלה מזה. בקראך קטעי הרגשות אלה ואותה השתפכות הנפש התמימה במכתבים, ביומנים ובמגלות הסתרים, אותם הדברים, שאדם משמיע רק מפה לאזן, יש ותוקף אותך רגש מזור ומעיק, כאילו עמדת על סודו הכמוס של חברך שלא מדעת ושלא ברצונו.

ומכל אלה בוקעת ועולה איוו עקשנות ליהטת, מסורה, ספוגה אפססוזה וחביבה מאד, עקשנות לרעיון כפול, המצטרף לנקודה מרכזית אחת – שחרורה התרבותי של האשה העבריה דרך עבודות בנין ארצה. כאן שתי פתילות אלה עולות בשלהבת אחת.